

LIETUVIŲ ŽINIOS

Hanau

1945 m. rugsėjo 29 d.

Nr. 2.

IR ŠVIESA IR TIESA

"Tegul saulė Lietuvos tamsumus prašalina, ir šviesa ir tiesa mus žingsnius tolydi" - giedame iškilmingais savo tautai momentais. Tais žodžiais didysis mūsų tautos Varpininkas Vincas Kudirka nurodė, kuriuo keliu mūsų tauta turi žengti, norėdama sau susikurti šviesesnę ir geresnę ateitį. Lietuvos Saulė - tai mokslas. Jis mūsų tautos atgijime ir savo nepriklausomos valstybės atkūrimo turėjo nepaprastai didelės, tiesiog lemiamos reikšmės. Kai sunkų baudžiavos jungą nešančius lietuvius apšvietė mokslo spinduliai, jie tuomet pamatė ne tik tą skurdą ir neteisybę, kurioje jie gyveno svetimųjų pavergti, bet taip pat pamatė ir tai, kas jie buvo praėityje. Mokslas, lyg galingas jūros šviturys, audringą naktį vargstančiai lietuvių tautai nurodė kelią į ateitį. Tas šviturys mūsų tautai tebešviečia ir šiandien.

Mokslus einąs jaunimas buvo pirmieji ir didieji mūsų tautinio atgijimo pionieriai. Jie slapta veikdami skynė kelią savo tautos atečiai. Jie iš savo tėvynės keliavo toli šviesos ieškoti ir grįžo į ją, anut mūsų tautos pranašo poeto Maironies, šarvuoti mokslu įstabiu. Mūsų jaunimas, eidamas šviesos ir tiesos keliais, nepabūgo pasipriešinti galingajam caristinės Rusijos imperializmui. Jie šviesos keliu žengdami ieškojo savo tautai teisės ir teisybės. Ir ją rado.

Lietuvos nepriklausomybės kovų metu mokslus einąs jaunimas knygą pakeitė šautuvu ir grūmė su savo tautos priešais. Jis savo žygiais puošia mūsų nepriklausomybės kovų istoriją.

1940 metų vasarą mūsų tautą ištiko skaudžioji tragedija, kuri ir šiandien tebesitęsia. Jos metu ir lietuvis mokytojas ir lietuvis mokinys parodė didžiausią savo tautinį atsparumą, nepalaužiamą pasiryžimą kovoti dėl savo tautos laisvės, nepajudinamą viltį, kad jis tą kovą laimės, nes pasaulyje turi viešpatuoti šviesa ir tiesa. Nei okupantų kalėjimai, nei koncentracijos stovyklos, nei žiauriausi kankinimai neįstengė ir neįstengs palaužti lietuvių, kuris šventai tiki šviesos ir tiesos idealais, jais grindžia savo gyvenimą, jais vadovaujasi laimėje ir nelaimėje.

Šiandien, būdami išblaškyti, gyvendami toli nuo savo brangiosios tėvynės Lietuvos, mes juoba turime atsiminti, kad šviesa ir tiesa visur ir visuomet turi lydėti mūsų žingsnius. Šviesos ir tiesos nušviestu keliu mes tegalėsime sugrįžti į savo priešo sunaikintą tėvynę, šviesos ir tiesos keliu žengdami mes teįstengsime ją atstatyti, užgydyti jos žaizdas.

Atsimindami nepaprastai didelę šviesos ir tiesos reikšmę, mes visur ir visuomet siekime šviesos, visur ir visuomet vaduokime tiesa. Lietuvos Saulė šviečia ir ji įstengs pašalinti tamsumus. Europos padangėje jau galime išžiūrėti pirmuosius šviesos ir tiesos pragiedrulius, kurie, gal būt, netrukus suspindės ir ties mūsų vargstančia tėvyne.

A.M.

J. Aistis - Aleksandriškis

T Ė V I Š K Ė S Ž E M E L Ė

Įkandin vis seka lyg šešėlis,
Lyg šešėlis tamsi, slegianti mintis, *Kad užgynė, kad vartus mirties*
Kad užgynė grįžti nedraugai pikti.

O sugrįžti noras nuolatos didėja
Ir tolydžio smelkiasi į mus,
Lyg žolynų kvapą, neša nuolat vėjas
Gintąją žemelę ir tėvų namus.

Tartum juodas varnas nusileist tykotų
Iškapot akelių, tįsant paslikam,
Taip ir virš gintinės numylėtų plotų
Suka juodos mintys Lietuvos vaikams.

Teka Nemunėlis, ašarom pasruvęs
Ir šilai dūsauja aimana gilia,
Kad negali atsidust lietuvis
Anei pasiskusti kruvina dalia.

O, pilka šilaine, o gelsvi smėlynai,
Prakaitu pasotint niekad negali...
Kodėl nedalinga, o brangi tėvyne,
Mums tavoji meilė yra taip meili?

Nepajėgs išplėsti tavęs iš krūtinės,
Nebent tik išplėstų su visa širdin,
Nepakeis mums niekas mylimos tėvynės,
Tai dėl to ir niekas mums jos neatims.

Jei išeis nualinę kaip skėrės,
Nenumirs ji, kaip žolynas, atsities,
Ir užgis mums gilios žaizdos atsivėrę,
Kai išeisim iš vergijos ir nakties.

Šit jau metai neramaus laukimo,
Niekas nepalaužė, niekas nepalauš.
O nelaimė liks tik atminimas,
Ir skaistesnis tautai rytmetis išauš.

- :::::::::: -

Petras Babickas

G I N T A R O Ž E M Ė S P A S A K A

/Trijų veiksmų ir prologo vaidinimas/

P r o l o g a s

Lietuvaitė /tautiškais rūbais/. Prologas sakomas
prieš nepakeltą uždangą.

Seniai seniai, kai šventos girios ošė,
mūsų tėvynėj - Gintaro Žemelėj,
tą kraštą platų valdė išmintingai
valdovas gerasai - Liūtauras.

Gyveno jis aukštoj puošnioj pilyj,
ir žmonės laimino jo gerą būdą, tvarką...

Bet mirė senasai valdovas
ir valdžią perėmė jo sūnus vienas -
Jūragis kunigaikštis ...

Ir jaunąjį valdovą žmonės būt pamilę,
jei ne jo rūmų patarėjai,
apstatę jį sargyba ir tarnais ...
Neleido jauno kunigaikščio
pasižmonėt plačioj, gražioj valstybėj,
tik laikė jį už mūrų - pagarboj,
kaip trapią gėlę laiko šiltnamyje ponai.
Atstūmė jaunas kunigaikštis
ir tėvo auklėtoją seną,
romūjį Maldeikį,
kitų bičiulių neigijęs.

Užmiršo jaunasai Jūragis,
kad už pilies storiųjų sienų
kitoniškai gyvena žmonės,
kurie nors sunkų darbą dirba
ir tiktai juoda duoną valgo,
bet kad tik jie teduoda pajėgą valstybei,
kad jie, kaip ažuolai, - atsparūs visoms audroms,
kad jie - šaltinis tyras ir gilus,
iš kurio išmintį ir jėgą tur valdovas senti.

Bet negalvojo kunigaikštis:
rudens ilgas naktis jis leido pilyje
su patarėjais - pataikūnais,
net ir Saulenę, savo žmoną,
paniekinęs atstūmė ...

Keleivis tolimų kraštų aplankė kartą jį
 ir rašto, - nuostabaus dalyko, - jį išmokė.
 Ir ėmė jaunasai valdovas
 kažko ilgėtis ir svajot
 ir ėmė jis dēliot savas mintis,
 abejonėms atsako nerado ...

Bet kartą bemedžiojant,
 galingas tauras puolė jį žiauriai
 ir nubloškė nuo žirgo ...
 Ne taurą vien pamatė čia Jūragis,
 bet tėvo savo balsą griaudų jis išgirdo:
 "B u d é k, s ū n a u,
 i e š k o k t e i s y b è s k e l i o!" ...
 Ir jis suprato tai, ko troško taip seniai,
 pamatė tai, ko visiškai nelaukė.

Ir atginė valdovas nuostabiai,
 kai girios glūdumoj sutiko vargo žmones,
 kurie, nors skurdžiai būdami,
 užuojautą jam rodė;
 kai girios glūdumoj pamatė žmonių meilę,
 kai atbalsis ir jo krūtinėje
 pabudo didžiaja meile tautai ...
 dėja ... tas atbalsis
 mirties tyloj išnyko ...

Ir slinko šimtmečiai
 ir keitės žemėj žmonės,
 bet pasakoj valdovo vardas liko,
 dainoj dainavo jauną kunigaikštį,
 Jūragį giesmėje minėjo ...

Griaudi liūdna ši pasaka,
 bet ji tikėti liepia
 Tegu nors aidas tėviškės
 širdy mūs atsiliepia ...

/ Per visą prologą choras už scenos dainuoja mormorando:
 "Lietuva, brangi mano tėvyne ...". Baigia prieš žodžius:
 "Jūragį giesmėje minėjo". Nuo čia choras gieda jau tar-
 damas žodžius: "Griaudi liūdna ši pasaka ir t.t.", ku-
 riuos prologą sakanti lietuvaite ritmingai, choro paly-
 dima, deklamuoja/.

Redakcijos pastaba: "Lietuvių Žinių" Nr. 1 Kronikoje
 įsibrovė nemaloni klaidą: Petras Babickas parašė ne "Gintaro
 Kraštas", bet "Gintaro Žemės Pasaka", kurios prologą čia
 spausdiname.

Jonas Grigolaitis

N A C I Ų P R A G A R E
/Tęsinys iš Nr. 1/

Vienas mūsų palydovų išlipęs paskambino prie vartų ir tuoj sargybinis jį įleido. Mūsų automobilis apsisuko ir vėl sustojo prie vartų. Pagaliau vartai atsidarė ir mūsų automobilis įvažiavo į kiemą. Belaukdami užsirūkėme. Vos įvažiavus į kiemą, liepė išlipti. Vos išlipus, vienas valdininkas priėjęs griežtai įsakė užgesinti papirosus ir nusiimti kepure.

Kieme pastebėjome bevaikštinėjančią žmonių minią. Susidomėję jie visi sužiūro į mus, naujai atvykusius. Tačiau kiemo pusėje mes pastebėjome visai kitą vaizdą. Būrys suimtujų, smogiko lydimas, kelius žingsnius pabėgėjo ir gulė ant žemės, vėl atsikėlęs bėgo ir vėl virto. Menorėjome tikėti savo akims. Tačiau ilgiems mąstymams nebuvo laiko, nes priėjęs valdininkas liepė mums eiti drauge.

Per sargybos bustą mus nuvedė į tamsų koridorių, kurio vienoje pusėje buvo eilė durų. Vienas duris atidaręs liepė mums įeiti ir išorės pusėje prie durų padėti rūkalus ir degtukus. Tada duris uždarė, ir mes likome šaltoje visiškai tuščioje patalpoje tarp keturių sienų.

Apsižvalgę pastebėjome prie sienos užrašą lenkų kalba: "Ant sienų rašinėti draudžiama!" Iš gretimos kameros aidėjo vienos moters riksmas ir nuolatinis aimanavimas. Šiaip jau buvo ramu, Tik laikas nuo laiko pasigirdavo vaikščiojančio sargybinių žingsniai ir vieną kartą jis sustojo prie kameros, iš kur aidėjo moters verksmas. Jis kažkam liepė paklausti, kodėl ta moteris taip verkia. Moteris neatsakė.

Vėliau sužinojome, kad mes buvome uždaryti "priėmimo kambariuose", kur visi naujai atvykusieji gavo "pirma krikštą": vyrai po 25, o moterys po 15 kirčių. Tai buvo minimalinė "valdiška" norma. Dažniausia smogikai tos normos nesilaikė ir įkirsdavo dvigubai ir net trigubai, pagal upą. Tuo atveju smogikai nepašykstėdavo.

Suimtiesiems plakti buvo specialus plakimo suolai. Čia mušamasis būdavo išpraudžiamas kaip į spąstus. Kojos buvo išpraudžiamos į tam tikrą dėžę. Po to per juosmenį plačiu diržu prijuosdavo prie paties suolo, kuris buvo sulenkiamas ir tokiu būdu kūną visiškai ištempdavo. Mušamasis negalėjo nė pasijudinti. Taip prisirišę budeliai galėjo savo aukas kankinti kiek ir kaip norėjo. Jei kas perdaug rėkdavo, tam su škurliu užkimšdavo burną. Suintuosius mušdavo specialiai tam reikalui pagamintais bizunais - oda apsiuta plienine virve, kartais ir "buliniais".

Po kelių valandų vėl atsidarė mūsų kameros durys, ir nematomas žmogus biauriai nuskratėsia ranka pro durų plyšį ikišo kareivišką katiliuką, pusiau pripiltą sriubos ir aiškiai žydišku akcentu pasakė lenkiškai: "Tai yra dviem asmenim!"

Mano draugas paėmė katilėlį ir durys vėl greit užsida-
rė. Katilėlis atrodė jau keleta mėnesių neplautas, nes prie sienų iš abiejų pusių buvo pridžiuvęs apie piršto storumo valgio liekanų sluoksnis. Buvome labai alkani. Bet kaip valgyti neturint šaukšto? Beldėmės į duris ir norėjome paprašyti šaukšto, bet į mūsų bildėsi niekas neatsiliepė. Pamanėm, kad pamiršo mums paduoti šaukštus, bet veltui laukėme. Nebuvo kitos išei-
tiės, kaip gerti sriubą iš paties katilėlio, nors jis buvo la-
bai nešvarus.

Vėl praėjo kelios valandos. Buvova jau visiškai sustin-
gusiu ir kojas labai skaudėjo, nes ant šaltų ir plikų akmeninių grindų sėdėti nebuvo įmanoma. Pagaliau, trumpai prieš saulėlei-
dį, atėjęs valdininkas liepė eiti kartu. Mus nusivedė į raštinę. Ten sėdįs vyresnysis valdininkas paklausė:

- Kas jūs tokie?

Mes atsakėme:

- Lietuviai!

- Už ką jūs čia atvežti?

- Nežinome, nes gestapas mums nieko nepasakė!

- Tai kodėl buvote suimti?

- Mums pasakė, kad mes nesuimti, o tik laikinai izoliuo-
jami!

Valdininkui pasirodė reikalas neaiškus, nes, kaip vė-
liau patyrėme, toje stovykloje buvo laikomi internautieji lietu-
viai, kurie per "žaliąją" sieną buvo išbėgę iš Tarybų Lietuvos
į Vokietiją. Valdininkas pagalvojęs paklausė:

- Tai ką aš su juodviem darysiu?

Aš atsakiau:

- Mes visiškai nesuprantam, kas čia darosi!

Mus atvedusiam valdininkui, vyresniam vakmistrui, liepė
pagaminti suimtųjų numerius ir mums prisisiūti prie švarko. Tada
liepė mus nuvesti į mūsų būstinę. Tas mus nuvedė į niurų, šaltą,
mūrinį, apie 100 metrų ilgio namą. Visi namo langų apatiniai sti-
klai buvo nudažyti baltais dažais ir iš išorės pusės kryžmenai
užpinti spygliuota viela. Įsivedęs į ilgą koridorių, pareiškė:

- Dabar aš jūlu supažindysiu su čia esančia tvarka ir
drausme!

Visos durys į kameras buvo tik paprastais kabliais už-
kabintos. Jiškoja atspyrė kabliū ir durys iš karto atsidarė. Ka-
meroje pasigirdo koks tai ryksmas. Vienas iš suimtųjų prie durų
prišokęs suriko: "13 kamera su 53 žydais! Visi vietoje!"

Visi suimtieji toje kameroje sėdėjo susispaudę prie sienų
ant grindų. Mūsų palydovas įėjęs suriko: "Stok! ... gulk!...
stok! ... gulk! ..."

Šiuos "pratimus" suimtieji turėjo pakartoti kokius
aštuonis ar dešimt kartų. Vos ištarus žodį gulk, suimtieji, kaip
žaibo trenkti virto į aslą per vienas kitą, ant vienas kito, nes
visiems suvirsti greta vienas kito nebuvo vietos. Kameroje tuoj
sukilo tokie dulkių debesys, jog už poros metrų nebebuvo galima
matyti žmogaus. Žmonių kūnai, tame rūke virsdami, sukėlė įspūdį,
kad išgąsdintos varlės šoka į tvenkinį ir pasineria.

Visų suimtųjų veidai buvo pilni baimės, suliesėję, pagel-
tę. Tai buvo tikrai žiaurus reginys. Mūsų nukrėtė šurpas. Mus

lydis valdininkas vėl kažką suriko, paspardė kelis suimtuosius ir išėjo. Duris skubiai uždarė suimtasias, o valdininkas jas užkabino.

Nuėjome prie kitos kameros. Valdininkas vėl atspyrė kablį ir durys atsidarė iš karto. Čia vėl prišokęs prie durų kambario seniūnas atraportavo. Toje kameroje suimtieji pagal sienas išsirikiavę stovėjo. Šiems taip pat liepė kelis kartus gulti, kelti, gulti, apsiversti ir vėl kelti.

Kameros kertėse buvo matyti likučiai šiaudų, kaip pelai, o dulkių tiesiog debesys pakilo, kai suimtieji pilnu ūgiu virto į aslą iš visų kameros pusių. Virsdami jie kliudė vienas kitą, susitrenkė galvomis, nes kiekvienas norėjo geriau pargriūti. Kurie nepargriuvo visiškai ir greit, tuos spardyavo, kaip nedrausmingus, neatsižvelgiant į tai, kad asloje nebuvo vietos visiems sugulti.

Išeidamas valdininkas mums pareiškė:

- Dabar matėte, kokia pas mus viešpatauja tvarka! - Lyg pasiaiškindamas jis dar pridūrė: - Tose kameroose yra ypatinga padėtis, būtent, pirmojoje suimtieji per visą dieną turi nejudėdami sėdėti, o kitoje stovėti nuo rytinio patikrinimo iki vakaro.

Tada valdininkas mus nuvedė į mūsų kamara. Tai buvo ne kambarys, bet salė apie 70 kvadratinių metrų ploto. Vienoje kertėje gulėjo pūdas šiaudų, o kitoje stovėjo tuščias marmelado kibirėlis būtinam reikalui. Tai buvo visas įrengimas busto, kuriame buvo numatyta mūdą palaikyti tris mėnesius.

Išeidamas valdininkas dar pasakė, jis liepęs kamara išplauti, kad nebūtų tiek daug parazitų, dėl to grįšys dar esančios šlapios. Toliau jis liepė uždaryti langus ir nesikalbėti per sienoplyšius su kitų kamara gyventojais.

Užkabinęs duris jis nuėjo ir mūdą likova stovėti šlapioje, šaltoje kameroje. Mūdą žiūrėjo vienas į antrą ir kalbėjo patylom: Argi toje kameroje turėsime gyventi tik pločiai apsirengę, be antklodės, visiškai be nieko? Mūsų kišenių raštinėje iškratė ir visą ką atėmė, išskyrus nosinę ir veidrodelį. Dar laukėme, gal atneš antklodžių, nes pasakėm išeinančiam valdininkui, kad šalta ir norime antklodžių. Jis tik nusišypsojo ir nieko neatsakė. Mes greit supratome, kad veltui laukiame, nes kitose kameroose taip pat nematėmė nė vienos antklodės. Tad ir mudviem nebuvo ko belaukti. Susigyvenome su mintimi, kad ir mudviem dabar reikės nuodugnai susipažinti su Trečiojo Reicho kultūra, nacionalsocialistiniais auklėjimo ar perauklėjimo /kaip jie patys tai vadino/ metodais. Reikės kęsti šaltį, badą, spardymus, mušimą, betikslį kankinimą...

Nutarėme nepasiduoti taip greit nusiminimui ir tuoj ėmėme daryti pratimus, kaip geriau gulti, kelti, apsiversti. Nes negerai pargriuvus ar apsivertus, spardyavo. Tai nors to norėjome išvengti. Nors mudviem tiesiog gėda atrodė tokius "pratimus" daryti, bet neišvengiama būtenybė vertė aplinkyboms prisitaikinti, nenorint taip jau baisią padėtį dar pabloginti.

Greta mūsų kameros buvo apgyvendinti internautieji lietuviai. Prie sienos ausį pridėję galėjome girdėti juos

kalbant. Pastebėjome sienoje, kuri mus skyrė nuo mūsų, pralaužtą skylę ir vėl užkrautą plytomis. Kai namė pasidarė visiškai ramu, mes atkraustėme plytgalius ir tuoj galėjome su savo tautiečiais užmegsti kontaktą. Jie mums tuoj suteikė būtiniausių informacijų, davė patarimų, kaip elgtis ir papasakojo įvairių įdomių dalykų. Kaimyninių tautiečių tarpe buvo keli kunigai ir vienas mano draugo geras pažįstamas. Tas mus labai nudžiugino. Vėliau iš jų susilaukėme įvairios paramos, gaudavome laikraštį pasiskaityti, kartais ir rūkalų. Nors rūkyti buvo griežtai draudžama, mes atsidarydavome kameroje esančio pečio duris ir pūsdavome dūmus tiesiog į kaminą. Mūsų buvo visiškai griežtai izoliuoti. Nieko neturėjome, net sklypelio popieriaus būtiniesiems reikalams.

Mūsų tautiečiai mums pasiūlė anklodę, tačiau mes nedrįsime ją paimti, nes jei mus būtų pastebėję su anklode, galėjome mes ir jie kartu su mumis nukentėti. Tuokart mes buvome visiškai naujokai tokiam gyvenimui, dėl to visą bijojome ir nežinojome, kaip pakliuvus būtų galima išsisukti.

Bešnekanč su tautiečiais, jau sutemo ir reikėjo gulėti. Kaip galėdami apsidengėme šiaudais, bet šaltis ir alkis neleido užmigti. Be to, dar buvome labai sukręsti nuo turėtų pergyvenimų. Neilgai pagulėjus, jau ir blakutės atėjo pas mus "svečiuotis". Jų buvo pilni sienų plyšiai. Blusų pradžioje dar nebuvo labai daug, bet laike kelių savaitių, kai oras pradėjo atšilti, jų prisilo tik daug, kad šiaudai knibždėti knibždėjo ir ant grindų jos šokinėjo būriais.

Vienas tautietis suskaičiavo, kiek jis per dieną sunaikindavo blusų. Dienos medžioklės vidurkis jam išėjo 1800.

Kūnas pasidarė visiškai raudonas nuo įkandimo žymių. Dėl daugybės parazitų aš nei dieną nei naktį negalėjau miegoti. Tik kai būdavau visiškai išvargęs, užmigdavau kelioms valandoms. Aš be galo pavydėdavau savo draugui, kuris, nežiūrint parazitų slogos, miegodavo ištisą naktį ir dar keletą valandų dieną.

Norint skaitytojui suteikti šiekį tokį pilnesnį stovyklinio gyvenimo vaizdą, atpasakosiu vienos dienos gyvenimą nors stambiais bruožais. Pirmieji įspūdžiai paprastai yra patys stipriausi. Paskui, su laiku, atbunka jausmai taip, kad nebesistebi tokiais įvykiais, kurie pašalinius žmones galėtų begaliniai sujaudinti.

Rytas apie penktą valandą įvykdavo pirmasis patikrinimas. Nors ant kiekvienos kameros durų balta kreida buvo užrašyta, kiek suimtujų toje kameroje yra, dežuruojantis valdininkas, prieš pasikeičiant sargybai, pasibelsdavo į kiekvienos kameros duris ir paklausdavo:

- Kiek žmonių yra kameroje? Kameros seniūnas turėjo atraportuoti, pav.:

- 13 kamera su 52 suimtaisiais, visi vietoje!

Jei kameroje būdavo mirusių, juos kalfaktorai - du žydai - tuoj išnešdavo į lavoninę. Patikrinimas buvo kartu ir budinimas, nes atskirai nebūdindavo.

Stovykla vadinosi "pereinamoji" /Durchgangslager/. Suimtieji nebuvo darban varomi. Tik viena komanda, kurioje buvo apie 60 suimtujų, kada-ne-kada eidavo už darbo dirbti. Kiti gi buvo "auklėjami" badu ir bizūnais.

Rytą kelti buvo gana lengva. Reikėjo tik atsistoti. Nereikėjo nei praustis, nei rengtis, nei šukuotis, nei lovos tvarkyti. Sukilus ir šiaudų pluoštu pašluosčius aslos vidurį, rytinis darbas buvo baigtas. Šiukšlių iš kamerų išnešti neleido, o ir nereikėjo, nes kamera buvo šiukšlynas. Suimtieji nieko neturėjo, o ir nieko negavo, iš ko būtų galėję susidaryti naujų šiukšlių.

Maistas buvo dalinamas tris kartus į dieną. Rytą duodavo riekutę duonos - apie 200 gramų - ir samtelį kavos. Pietums samtelį sriubos ir pavakarėj vėl po samtelį kavos. Tai buvo visas maistas.

Apie 7 val. ryto varydavo suimtuosius į išvietę, kuri buvo kieme apie 100 metrų atstų. Prieš išvarant suimtuosius, kieme sustodavo kas 10 žingsnių sargybiniai. Tada kiekvieną kamerą varydavo bėgte, gretomis po du suimtuosius. Paskutiniai turėjo išnešti naktinius indus.

Sargybinis atkabindavo kameros duris ir surikdavo:
- Išeiti!

Kameros seniūnas greit prišokęs atraportuodavo ir tada visi gretomis po du galvatrukčiais pasileisdavo bėgti. Bet prie kiekvieno sargybinio suimtieji turėjo sustoti, ir kameros seniūnas atraportuodavo suimtųjų skaičių. Sargybiniui leidus, suimtieji galėjo bėgti tolyn iki sekančio sargybinio ir vėl raportuoti, laukti, kol sargybinis leis vykti tolyn. Kiekvienas sargybinis turėjo bizūną ir rėkdamas kirto į suimtuosius kur papulė. Smogikai stovėdavo taip pasiskirstę prie kiekvienų durų, prie kiekvienų laiptų, prie kiekvienos kertės, kad beveik ne vienas nepavykdavo prasmukti be kirčių.

Kieman patekus, tuoj liepdavo bėgti ir gulti - pirmyn ir atgal /ant nugaros/, vartytis ant žemės, šokinėti. O sargybiniai su bizūnais nuolat vaikštinėdavo tarp suimtųjų ir žiūrėdavo, ar gerai pildomi įsakymai. Vienus spardydamo, kitus mušdavo per galvą ir pečius, o kiti turėdavo pasilenkti ir tada buvo mušami per pasturgalį. Pats stovyklos komendantas, hauptsturmfüreris Krause su matomu pamėginu spardydamo ir plakdamo suimtuosius. Kada pats stovyklos viršininkas plakdavo ir prižiūrėdavo, kad visi jo pavaldiniai nešykštėtų bizūnų, galima suprasti, kad smogikai bizūnų netaupė. Jie rėkdami spardydamo ir mušdavo visus be skirtumo, ar tai buvo vyrai ar moterys. Pamatęs tokį vaizdą turėjai manyti, kad atsidūrei bepročių name.

Iš kamerų suimtuosius išvarydavo greit paeiliui. Tokiu būdu greit prisipildydavo visas kiemas. Ten juos "pamuštravodavo" belaukiant eilės į išeinamąją, o grįžtant vėl pamankštindavo kokį pusvalandį.

Į išvietę leido tik visą kamerą kartu. Kameroje būdavo apie 50 suimtųjų, o išeinamojoje buvo tik apie 20 skylių grindyse. Paskutiniams į išeinamąją neįėjus, sargybinis jau pradėdavo varyti laukan. Kas nebuvo greitas, gaudavo su šautuvo buožė ar bizūnu. Didelė dalis suimtųjų nuo bado ir blogo valgio viduriuodavo, net su kraujais. Galima sau įsivaizduoti, kaip išvietė atrodė, kada ją pereidavo tūkstantis ir daugiau žmonių. Dalis suimtųjų net nespėdavo atsisegti drabužių ir juos jau varydavo laukan. Tada jie bėgdami turėdavo atlikti savo būtiną reikalą, nes per dieną kameroje nebuvo kibirų. Jie būdavo kieme

/žinoma neplauti/ ir vakare vėl įnešami į kamara. Beveik visi naktiniai indai - daugumoje tai buvo marmelado kibirėliai - buvo kiauri, o skylės užkamšytos skudurais ar šiaudais. Kameroje tuštintis nebuvo galimybės, nes kibirėliuose išmatos netilpdavo, didelė jų dalis išbėgdavo ir kameroje, nuolat tūnojo sriutų klanai.

Iš išvietės išėjus, kameros seniūnas vėl turėjo kiekvienam sargybiniui atraportuoti suimtųjų skaičių ir laukti, kol šis leis bėgti iki sekančio sargybinio. Tokia tvarka buvo nustatyta, kad sargybiniai turėtų laiko suimtuosius gerai apkulti. Suimtuosius guidavo tol, kol jie visai nepaeidavo: o suimtųjų tarpe buvo ir nemaža vyresnio amžiaus žmonių, sergančių ir nusilpusių. Tie daugiausia nukentėdavo, nes jie niekad nesusėdavo gerai padaryti.

Grižtant iš išvietės, vėl prie kiekvienos kertės ir ant laiptų jų laukė smogikai su bizūnais ir rėkdami vėl mušdavo, kiek tik pajėgdavo. Būdavo girdimas toks riksmas ir triukšmas, nuo kurių rodės, kad jau namas griūva. Plakimas ir riksmas pradžioje tiek sujaudindavo, kad drebėdavo visos gyslos. Kai pats esi mušamas ne taip baisu, kaip matai ir girdi, kada kankinami kiti.

Visoms kamerosms iš išvietės sugrižus, būdavo duodami pusryčiai. Dalis suimtųjų turėdavo bėgti į virtuvę kavos atnešti ir bėgte, sargybinių lydimi, grįžti. Kavą ir sriubą nešdavo skardinėse dėžėse ir pastatydavo koridoriaus gale. Tada išleisdavo suimtuosius iš kamrų paeiliui valgio paimti. Mes turėdavom išsirikiuoti eilėje po vieną ir vėl bėgti pro bizūnais apsišarvavusius sargybinius. Tie vėl rėkdami mušdavo ir spardydavo mus, kaip bepročiai. Manei, kad kiekvienų akies mirksnį turi atsiverti pragaro vartai.

/ Bus daugiau /

K A S L I E T U V I Ų I Š K E N T Ė T A

Kiek žinių apie prof. Vladą Jurgutį

Švedijoje gyveną pabėgę lietuviai Stokholme leidžia rotatorium spausdinamą laikraštėlį "Svetur". 1945.IX.5 išleistas jo Nr.2. To laikraštėlio vedamajame straipsnyje "Kas lietuvių iškentėta", be kitko, rašoma:

- Stuthofio stovyklos lietuviai kankiniai, atsiradę Švedijoje, turi daug ką papasakoti. Tarp kitų vokiškam nacizmui būdingų žiaurumų toks vaizdas: - Kartą vokiškieji budeliai, pasiėmę ilgus pagalius, įsakė politiniams kaliniams bėgioti iš barako vieno galo kitan. Kas kiek atsilikdavo ar priūsdavo, tam tuoj pagaliu per galvą, nugarą ar stubną. Senukas profesorius Vladas Jurgutis pargriuvo kniūpsčias iš pervargimo. Prilėkęs vokietis spyrė jam batu veidan. Drauge su krauju pasipylė nelaimingajam žmogui dantys iš burnos...

oooOOooo

VORARLBERGO LIETUVIAI

Šveicarija, Švedija - du nekariaują neutralūs kraštai savo laiku savotišką ypatingą laime viliojo daugelį lietuvių. Kaimyninė ir artima, palyginti, Švedija buvo beveik nepasiekiamą - ten tik labai nedaug mūsų tautiečių rado prieglobstį. Toli nuo Lietuvos - Europos centre - Alpėse mažoji Šveicarija dar daugiau traukė lietuvi: juk čia laisvoji Viliaus Tello tėvynė, čia nuo amžių neutralus laisvės kraštas, čia rasi saugumą, čia nepasieks gestapo ar kitokie smurto agentai, pagaliau juk Šveicarija tradicinis Lietuvos draugas! Tad ir suprantama, kad daugelio lietuvių Vokietijoje buvo didžiausias noras pakliūti Šveicarijon.

Šveicarijos laisvės traukiami lietuviai nuo 1944 m. vasaros ėmė kurtis jos pasienyje - Austrijoje: Tirolyje ir ypač Vorarlberge. Šių metų žiemą - vasario, kovo mėnesiais čia atvyko dar daugiau lietuvių. Gi paskutinėmis Vokietijos byrėjimo dienomis Vorarlberge lietuvių buvo jau net per 1.000. Lietuvių Vorarlberge norėjo apsistoti žymiai daugiau, tačiau visos vokiečių žinybos tai visaiip trugdė.

Vokiečių laikais perbėgti Šveicarijon buvo ypatingai sunku, tai dar sunkino natūralios gamtos kliūtys: labai sraunus, visuomet šaltas ir, palyginti, platus Reinas ir skardūs Alpių kalnai. Geriausia buvo pereiti sieną prie Feldkircho /sausuma/, per senąją Reiną prie Höchst ir Hohenems, arba plaukti per Bodenc ežerą. Pasienio sargybos buvo ypatingai stiprios, be to, pasienio vokiečiai /šiandien jie austrai/ visi dirbo gestapo tarnyboje. Vokiečių laikais lietuvių laimingai perbėgo Šveicarijon tik paskiri asmenys. Jų Šveicarija atgal vokiečiams neišdavė. Eilė lietuvių jaunuolių: studentai Romanas ir Julius Sukiai, inž. Noreika ir kt., kuriuos sulaikė vokiečių pasienio sargybos, sunkiose sąlygose buvo visą laiką kalinami Feldkircho kalėjime.

Paskutinėmis Reicho dienomis vokiečiai maždaug nuo balandžio 24 užsieniečiams nebedarė kliūčių vykti iš Vokietijos. Tačiau nuo to momento Šveicarija uždarė sieną ir priėmė tik tuos užsieniečius, kurių sutiko pasižadėti vykti į tėvynę. Į Šveicariją vyko prancūzai, olandai, belgai, danai, masės rusų, dalis lenkų ir kt., žodžiu tie, kurie Šveicarijoje neturėjo intereso dar pasilikti, o vyko namo. Lietuviai senai lauktu Šveicarijos prieglobstiu negalėjo pasinaudoti. Šveicarų žinybos šiurkščiai elgėsi su lietuviais: lietuvius net jėga netė iš Šveicarijos teritorijos /gegužės 1 d. 18 val. prie Feldkircho - Liechtenšteino sienos perėjimo punkto/, nedavė lietuviams susisiekti su Lietuvos ar kitų valstybių atstovais Šveicarijoje ir kt., iš viso su lietuviais, kaip ir kitomis panašaus likimo tautomis, šveicarai nesileido į jokią kalbas. Lietuvians šveicarų oficialūs pareigūnai sakė: "Lietuva mums nežinoma". Šveicarai lietuvius labai nuvylė. Kartu su lietuviais šveicarų nuvilti nuo sienos grįžo estai, latviai, suomia, bulgarai, jugoslovai, vengrai, ukrainai ir kt. Pasienyje vyko ypatingų incidentų momentai, ku-

rių niekuomet jokia tauta iš šveicarų nebuvo laukusi.

Nepavykus persikelti į Šveicariją, lietuviai liko toliau gyventi Vorarlberge, kuri išlaisvino prancūzų armija /beveik išimtinai marokiečių daliniai/.

Vorarlbergo centre - Bregenze iniciatorių grupė gegužės pradžioje suorganizavo laikiną Vorarlbergo Lietuvių Komitetą. Jo priekyje buvo žinomas Lietuvos diplomatas Dr. Ladas Natkevičius. Gegužės 27 d., po trumpos ligos, Schrunse Dr. L. Natkevičius staiga mirė. Ten jis ir palaidotas. Tuo pat laiku laikini lietuvių komitetai susidarė ir paskirose Vorarlbergo vietovėse: Batschuns, Sulz-Röthis, Muntlix, Bludenz, Dornbirn, Andelsbuch, Schwarzach, Lustenau ir kt. Birželio pradžioje Dornbirne įvyko pirmasis Vorarlbergo lietuvių atstovų suvažiavimas. Apie 40 vietose rinktų delegatų atstovavo virš 700 lietuvių. Čia buvo išrinktas Vorarlbergo Lietuvių Komitetas: adv. Dr. St. Daukša, kun. Dr. Petraitis, Dr. Liaugminas, Myk. Jasėnas ir Baliūnas. Birželio pradžioje Bregenžą aplankė Lietuvos ministris Šveicarijoje Dr. Eduardas Turauskas. Liepos mėn. baigiantis jis Vorarlbergą aplankė antru kart.

Rugpjūčio viduryje Bregenze įvyko antrasis Vorarlbergo lietuvių komitetų atstovų suvažiavimas. Jame buvo pasiinformuota bėgamaisiais reikalais. Išrinkta spaudos ir švietimo komisija: Vyt. Alseika, L. Baltrūnas, J. Leonas, Linkevičius ir Stp. Zobarskas. Vorarlberge gyvena apie 150 studentų. Rugpjūčio viduryje Bregenze įvyko akademinio jaunimo susirinkimas. Tartasi studijų reikalais ir suorganizuota Studentų Atstovybė, kurion įėjo H. Nagys, Nasvytis ir kt. Čia pat Tirolyje - Insbruke veikia universitetas. Dalis studentų daro žygių testų studijas šiame universitete, o kiti renkasi Heidelbergą, Tūbingeną. Didžiuma mano vyksti studijuoti Prancūzijoje.

Beveik visi lietuviai gyvena privačiai. Lietuvių gyvena tik viename Prancūzų Raudonojo Kryžiaus žinioje esančiame lageryje Lustenau /ant Reino kranto prie pat Šveicarijos/. Čia gyvena apie 150 lietuvių. Apie 200 kitų: estai, latviai, lenkai, vengrai ir kt. Lageris yra buv. RAD patalpose. Lagerio vadovybė dabar yra prancūzai. Pradžioje vadovavo lietuviai. Veikia lietuviška pradžios mokykla, kurios vedėja yra vilniškė pedagogė Dun duraitė. Mokyklą lanko ir latvių, estų ir kt. tautybių vaikučiai. Jie visi mokosi lietuviškai. Lageryje veikia prancūzų ir anglų kalbų kursai, moko Čižienė ir Šeštokienė.

Gausesnė lietuvių kolonija Vorarlberge yra Bregenze - apie 150. Čia lietuvių komitetui vadovauja adv. Mauragis. Bregenze taip pat yra išikūręs ir Vorarlbergo Lietuvos Raudonasis Kryžius, kuriam vadovauja pulk. Ingelevičius. Keliasdešimties lietuvių kolonija yra Bludenze. Komiteto priekyje čia yra prov. S. Nasvytis, Augustinavičius, S. K. Balys.

Andelsbuche gyvenančiai lietuvių kolonijai vadovauja sportininkas L. Baltrūnas. Sulz-Röthis, Muntlix, Buchebrenen, Raikveil, Batschuns gyvenančiai lietuviai turi savo komitetą Batschunse kuriam vadovauja Jurgis Bistrickas, Dr. Narbutas ir H. Nagys. Batschunse taip pat gyvena ir viso Vorarlbergo lietuvių energingas klebonas kun. Riclus. Lustenau komitetą sudaro inž. Pacevičius, St. Kuzmickas, Jonė Abramikaitė, Sungaila ir kt.

kusi.
viai liko to-
zų armija /be-

ių grupė gegu-
ietuvių Komite-
Dr.Ladas Nat-
Schrunse
tas. Tuo pat
kirose Vorarl-
, Bludenz, Dorn-
želio pradžioje
stovų suvažiavi-
irš 700 lietu-
itetas: adv.
yk.Jasėnas ir
etuvos ministe-
ėn. baigiantis

sis Vorarlbergo
o pasiinf. ruota
tymo komisija:
ir Stp.Zobars-
učio viduryje
Tartasi studijų
urion įėjo H.Na-
veikia universi-
šiam universi-
žiama mano vyk-

Lietuvių gyve-
je esančiame la-
arijos/. Čia gy-
tviai, lenkai,
agerio vadovybė
i. Veikia lietu-
kė pedagogė Dun-
utybių vaikučia-
nauzų ir anglų

yra Bregenze -
auragis. Bregen
Raudonasis Kry-
dešimties lietu-
yra prov.S.Nas

jai vadovauja
Buchebrunen, Ra-
tetą Batschunse
ir H.Nagys. Bat-
uvių energingas
ž.Pacevičius,

Vorarlberge gyvena gen.V.Nagys, pulk.Genys, pulk.Šum-
skis; dailininkai: Augius-Augustinavičius, Pranas Domšaitis,
Krivickas, Valius ir kt.

Vorarlberge Bad Dizling prie pat Austrijos - Vokietijos
sienos nuo vasaros pradžios gyveno Alf.Mikuslckio vadovaujamas
M.K.Čiurlionio vardo meno ansamblis. Ansamblio šokėjų grupei va-
dovauja Baronaitė - Grebliūnienė. Šis meno kolektyvas atliko ir
atlieka ypatingai svarbų darbą. Jo pasirodymai, kurių buvo jau
keliasdešimt, tiek prancūzų, tiek amerikiečių vertinami labai
šiltai. Lietuviškoji daina ir meniškasis lietuviškasis šokis randa
geriausią kelią į prancūzų ir amerikiečių širdis. Liepos pa-
baigoje Čiurlionio ansamblis koncertavo Austrijos radijofone
Dornbirn. Koncertas buvo prancūzų meno valandoje ir truko apie
dvi valandas.

Gražūs Alpių sniegotuomis viršūnėmis kalnai, žavus
tarp jų ramus ir per audras šelstąs Bodeno ežeras, malonus srau-
nusias šaltasis Reinas - tačiau visa lietuviui yra vis dėl to
svetima. Jis nori visa tai kuo greičiau palikti ir grįžti ten,
kur didingai banguoja gintarinė Baltija, kur ramiai srovėna Ne-
munas, Neris, Prėglius - kur lygūs Lietuvos laukai.

--- oo0oo ---

SALZBURGO LIETUVIŲ STATISTIKA

Nuo amerikiečių atėjimo į Salzburgą, buvo pradėta vesti
lietuvių Komitete mūsų tautiečių gyvenančių Salzburge ir jo apy-
linkėse statistika. Iki š.m. rugsėjo 8 d. buvo užregistruota 742
lietuviai arba Lietuvos piliečiai. Profesijom užsiregistravę pa-
siskirsto sekančiai: agronomai 2, aktoriai 4, batsiuviai 5, bib-
liografas 1, buhalterių 11, dailininkų 3, dainininkų 2, darbinin-
kų 14, ekonomistų 3, gailastingųjų seserų 6, gydytojų 5, inžinie-
rių 16, kalvių ir šaltkalvių 16, kepėjai 2, keramikas 1, kunigai
2, kirpėjai 2, laikrodininkas 1, matininkai 3, mechanikai 4, miš-
kininkai 3, mokytojų 29, mūrininkai 2, muzikai instrumentalistai
8, prekybininkų 11, pieninkai 2, profesoriai 5, rašytojai 2,
siuvėjai 9, stalių 10, studentų ir abiturientų 50, šoferių 34,
tarnautojai 47, technikai 2, teisininkų 13, ūkininkų 45, vaisti-
ninkai 3, veterinarijos gydytojai 3, žurnalistai 3, įvairių pro-
fesijų čia nesužymėtų 24. Kiti profesijos nenurodė arba jos
dar neturi. Tikybos atžvilgiu 684 katalikai, 30 stačiatikių,
9 evang.liuteronys ir 5 izraelitai.

- 0 -

Salzburgo Lietuvių Kultūrinio Darbo Draugija leidžia pe-
rijodinį leidinį "Mūsų Žinios". 1945 m.rugsėjo 21 d. "Mūsų Žinių"
buvo išleistas Nr.3. Iš jų yra paimta ir ši "Salzburgo lietuvių
statistika".

L I E T U V I A I S V E D I J O J E

Socialstyrelsen oficiozinis leidinys "Sociala Xeddelanden" neseniai paskelbė, kad Švedijoje, išvežus 13.000 danų ir 24.000 norvegų pabėgėlių, likę dar 125.000 pabėgėlių. Tarp jų 21.300 estų, 3.400 latvių ir 300 lietuvių. Estų ir latvių skaičius nuo gegužės mėn. nepakitėjęs, bet lietuvių sumažėję apie 100.

Stokholme leidžiamas lietuvių laikraštėlis "Svetur" savo Nr. 2 pašyni, kad lietuvių tiek nesą sumažėję. Šiuo metu Švedijoje esą apie 500 lietuvių.

"Sociala Xeddelanden" paskelbtos žinios proga "Aftenbladet" š.m. rugpjūčio 29 d. išspausdino vedamąjį antraštė "125.000 nelaimingu likimu". Laikraštis simpatyngai atvaizdavo liūdną pabėgėlio būklę ir užsiminęs apie Pabaltijo pabėgėlius pabrėžė, kad jų ateitis ypač darosi neaiški. Dar esą nežinoma, ar sovietų valdžia nepanorės versti jų grįžti. Tokia prievarta būtų priešinga humaniškumo dėsniams. Geriau būtų jei sovietai aiškiai pasisakytų, kad jie nei reikalavo, nei nemano reikauti tokio grąžinimo. Vienoks ar kitoks pasisakymas tuo klausimu, esą praskaidrintų orą ir sudarytų aiškumą.

Kaip pastarųjų metų patirtis rodanti, sovietai esą smarkiai pamėgę visokius neaiškumus. Drumstame vandenyje lengviau žvejoti.

Tar, kitko "Aftenbladet" primena, kad į Švedų vyriausybės vasarą paskelbtą priminimą Pabaltijo pabėgėliams, kad jie turėtų susilaikyti nuo bet kokios propagandos, reikia rimtai pažiūrėti.

M Ū S D O L I M Ų K L A U S I M A I

Galimybės mūsų pabėgėliams Amerikoje

Opus, jei ne opiausias klausimas mūsų nelaimėje atsidurusiems tautiečiams Europoje yra: kaip patekti į Jungtines Amerikos Valstybes.

Nes stengiamės suteikti tuo reikalu kuo daugiau informacijų, tiek apie esamas taisykles ir nuostatus, tiek apie realią gyvenimo sąlygas čia. Jaučiame, kad to viso per maža ir pilno vaizdo tas iki šiol ne davė. Taisyklės ne visai aiškios ir tik iš praktikos galima bus patirti kaip jos interpretuojamos. Gyvenimo sąlygos irgi ne taip lengva apibūdinti. Iš Švedijos, Šveicarijos, Prancūzijos gauname daugybę laiškų. Iš Vokietijos, Austrijos irgi nemažai per atskirus karijus, ir iš ten tenka laukti daug daugiau, kuomet bus loistas reguliarus pašto susiekimas. Vaizdas susidaro toks, kad ko ne visas 100 % pabėgėlių nori atitekti čia. Kas turi giminės, arba yra gimę J.A.V.,

J O J E

"Sociala Xeddes
us 13.000 danų
pabėgėlių. Tarp
Estų ir latvių
tuvių sumažėję

tėlis "Svetur"
ėję. Šiuo metu

os proga "Afton-
jį antrašte
ngai atvaizdavo
rijo pabėgėlius
ar esą nežinoma,
Tokia prievarta
jų jei sovietai
nemano reika-
kymas tuo klau-

sovietai esą
vandenyje leng-

į Švedų vyriau-
gėliams, kad
os, reikia rim-

I M A I

rikoje

elaimėje atsidu-
į Jungtines Ame-

daugiau infor-
s tiek apie rea-
o per maža ir
visai aiškios ir
interpretuojamos.

Iš švedijos,
Iš Vokietijos,
š ten tenka
rus pašto susi-
s 100 % pabėgė-
gimę J.A.V.,

tokių galimybių turi. Bet ir tai ne visuomet. Dažnai giminystės ryšiai savo laiku nebuvo palaikomi ir nutruko. Senieji mirė, o jų vaikai sentimentų jau nebeturi. Pagaliau būti globėjais ir be to apmokėti kelionė netaip lengva. Ne visi gyvenantieji JAV turtingi, ne visi yra sveiki ir stato sau klausimą paskutines santaupas atiduosiu, o jau sveikatos nebeturiu užsidirbti, tai ką darysiu senatvėje, ligoje? Jei taip yra su giminėmis, tai vargu tenka laukti, kad kas pašalinis duotų garantiją ir apmokėtų kelionę visai šeimai iš kelių narių. Mes gauname laiškus tokius, pavyzdžiui: "prašau surasti tautietį, kuris sutiktų atlikti "juridinius formalumus" vizai gauti. Arba: išreikalaukite mus ir t.t.

Bet tie "juridiniai formalumai" nėra taip lengvi. Globėjas turi surinkti ir pateikti apie patį save daugybę dokumentų: savo banko sąskaitas ir turtų charakteristiką /iš kur pajamos/, skolos, kiek moka mokesčių. Kiekvienas prisibijo, kad vėliau jam nebūtų nemalonumų iš mokesčių inspektorius.

Kiekvienas pagalvos, ką jis turi parašyti atsakydamas į tokią, pav., klausimą: jei įvažiuojantis Tamstos negiminė, kuri Tamsta privalai šelpti, tai kokį interesą turi jį išrašydamas.

Arba: ar Tamsta aprūpinai savo šeimos narius? /reiškia, tik po to jau rūpinkis svetiniais/.

Kaip matote, čia ne taip lengva su tais "juridiniais formalumais".

Europos advokatas čia turės ieškoti sau kitos profesijos, nes jis čia teisių neįgys. Net Amerikos advokatai čia daugumoje eina šiaip tarnauti, nes yra jų perteklius.

Daugelis, apsvaiginti to "vieno milijono" J.A.V. lietuvių potenciala, siūlo čia dėstyti Lietuvos istoriją, kalbą, literatūrą ir panašiai. Bet kam? Nei to milijono čia nėra, nei tokių mokslų įstaigų, nei biznio srityje institucijų, kurios galėtų sunaudoti inteligentiškas jėgas ir duoti egzistenciją ir ateities perspektyvas. Kas sukurs ką atvykęs, padarys tai pats, po kelių metų sunkios, greičiau fizinio darbo, kovos. Kai apsižvalgys, supras ir pažins galimybes - jau galės ką pradėti savistoviai. Atsiminkite, jog keli šimtai tūkstančių lietuvių negyvena vienoje vietoje, kompaktine mase, bet išmėtyti keliolikoje valstijų. Gyvena miestuose, ne centre, o pakraščiuose, ir jų įtaka, iš tolo žiūrintiems, gal ir atrodo didelė.

Atvykęs čionai iš Europos tuoj turi stoti į bet kokį darbą, ir ne tik jis, bet ir visi jo šeimos nariai. Juo mažiau blaškysis, taupys, išmoks tylėti, klausytis, stebėti ir dairytis aplink - suras sau kelią.

Jei kas nori pasiruošti Amerikai, lai jau dabar įstoja į auto mechanines dirbtuves, išmoksta taisyti automobilius, radijo aparatus, motorus ir pan. Tai atvykęs greičiau praskins sau kelią gyvenimui. Kalba ir amatas. Ne juridiniu ar humanitariniu mokslu užtikrins sau padorų būvį. Vietinis apskrus advokatas išsimuša politikoje, tos karjeros nesuspės padaryti natūralizuotas ateivis - tai gali būti jo vaikų ateitis.

Idealistiškiasias dalykas, tai kokia nors kolonizacijos galimybė vienoje vietoje, atatinamam lietuviams klimata su kultūrine autonomija. Tam reikia kapitalo ir tai didelio - kelių

milijonų dolerių. Patys jo neturime. Atrodo, kad tokiom organizacijom, kaip pav. UMRA, vieton ilgesnio šelpimo geriau ir praktiškiau būtų išleisti vienkartinę sumą transportui, žemei užpirkti ir padėti įsikurti. Bet ir tokiam atvejuje didžiausi sunkumai. Yra valstybės, kurios bus suinteresuotos gauti dešimtys tukstančių inteligentiškų jėgų savo baloms nusausinti. Bus ir tokių, kurios duos tinkamesnės žemės, bet nepanorės duoti teisių, o priešingai - bus suinteresuotos greitesne asimiliacija. Antroji karta prasimus ir egzistuos neblogai, bet ištautės. Yra plotai žemės vienoje vietoje Kanados dalyje, kur galima gauti ir pilnos /ne tik kultūrinės/ autonomijos teises. Atrodo vyliojančiai, bet sumas pirkimui, pervežimui tokios masės žmonių ir jos įkurdinimui, iš kur gauti ?

/pas./ Jonas Budrys
Lietuvos Generalinis Konsulas
New Yorke

Išvykimo galimūnai į kitas valstybes

Šveicarija, kaip ir anksčiau, nieko iš pabaltiečių nei studijoms, nei darbui, nei gydymuisi neįsileidžia, jei prašas neturi vizos vykti toliau.

Anglija ir Dominijos - tuo tarpu įvažiavimų leidimų neduoda, bet imigraciniai planai studijuojami, derinami ir, reiki tikėti, kad netrukus imigracijos galimūnai paaiškės.

Australijoje turį pažįstamų arba giminių gali jų prašyti kad jie atšviestų kvietimą vykti į Australiją. Tuo atveju anglų vyriausybė suteiks greit reikiamus leidimus.

J.A.Valstybėse šiuo reikalu mūsų konsulas New Yorke praneša: liepos mėn. buvo beįsigalinti nauja įvažiavimo tvarka, kuri reikalauja, kad norį įvažiuoti patys pradėtų tuo reikalu žygius atitinkamuose JAV Konsulatuose, ar Pasiuntinybėse. Šios įstaigos dabar yra sprendžiančios įstaigos vizų klausimuose, ir jose dabar pradedamos vizų bylos, tuo tarpu, kai anksčiau vizų bylos buvo pradedamos čia Valstybės Departamente. Preliminariniai pranešimai tuo reikalu šitaip sako: "Svetimšalis, norįs gauti leidimą įvažiuoti į Jungtines Valstybes, privalo pirmiausia kreiptis į Amerikos diplomatinę ir konsularinę įstaigą, kuri yra įgaliota priimti vizų prašymus svetimšalio gyvenamoje apylinkėje. Asmenys, gyveną JAV, norį patiekti įrodymus paremiančius vizų prašymus, turėtų pasiųsti tokius įrodymus konsulariniam valdininkui. Tuo būdu norį įvažiuoti jau neprivalo apie save žinias siųsti JAV diplomatinei ar konsularinčiai įstaigai. Iš pranešimo matyti, kad savo lėšų turį turės ir toliau patiekti garantijos /"sponsorship"/ liudijimą JAV gyvenančio asmens, JAV piliečio, kuris tą liudijimą privalo pasiųsti padavęs vizos prašymą. Aišku, kad bent kiek žinių apie įvažiuojantį garantuojąs turės turėti".

K R O N I K A

2.500 lietuvių nori studijuoti

Lietuvių Studentų Atstovybės žiniomis anglų-amerikiečių-prancūzų okupuotose Vokietijos srityse yra apie 2.500 lietuvių studentų, norinčių tęsti aukštąjį mokslą. Lietuvių Studentų Atstovybė renka žinias apie lietuvių studentus klausimų lapais, kuriuos galima gauti kiekviename didesniame studentų susibūrimė. Lietuvių Studentų Atstovybė tarpininkauja gauti studijų leidimus į užsienį ir siūlo Lietuvos Raudonajam Kryžiui kandidatus stipendijoms gauti. Lietuvių Studentų Atstovybė steigs lietuvių studentų bendrabučius prie universitetų Vokietijoje ir stengsis studentams sudaryti normalias gyvenimo sąlygas, rinks aukas studentams iš Vokietijoje ir kitur gyvenančių lietuvių, vadovaus studentų tautiškam, kultūriškam studentų gyvenimui. Lietuvių Studentų Atstovybė ragina lietuvius studentus nedelsiant paduoti prašymus Vokietijos universitetams, nes, atrodo, kad studijų sąlygos Vokietijos universitetuose bus geriausios. Užsieniuose studijuoti ar labai brangu ar sunku įvažiuoti,

Naujas romanas iš Lietuvos gyvenimo

Teodaras Bieliackinas, išvykęs prieš šį karą Islandijon mokslų tęsti, parašė romaną islandiškai iš prieškarinio gyvenimo Lietuvoje. Viena islandų knygų leidykla tą romaną nupirko ir netrukus žada išleisti.

Islandijos radijofone paskaitos apie Lietuvą

Vienas islandų gimnazijos direktorius, geografas ir istorikas Knutur Arngrimsson skaitė per islandų radiją eilę paskaitų apie Lietuvą. Jis nušvietė visas Lietuvos problemas lietuviams labai palankiai ir nuoširdžiai. Jis pabrėžė, kad į Vilnių lietuvių turi daugiau teisių, negu lenkai. Jo paskaitos netrukus bus išleistos atskira knyguė

Lietuvių mokykloms vadovėliai

Lietuvių Sąjungos Valdyba yra pasiryžusi mūsų mokyklas aprūpinti vadovėliais. Pirmoje eilėje rūpinamosi lietuvių kalbos vadovėliais pradžios mokykloms ir gimnazijoms. Netrukus vadovėliai bus pradėti spausdinti.

Eisenhoveris lankėsi lietuvių stovykloje
Munchene

Rugsėjo 17 d. generolas Eisenhoweris lankėsi Tarptautinėje Stovykloje Munchene. Šią stovyklą sudaro beveik vieni Pabaltijo kraštų gyventojai. Generolas Eisenhoweris kalbėjosi gana daug su lietuviiais. Teiravosi, kaip lietuvių atsidiūrė Vokietijoje ir ką jie mano veikti ateityje. Generolui Eisenhoveriui lietuvių ir kitos Pabaltijo tautos paaiškino savo sunkią būklę. Generolas Eisenhoweris išklaušė pabaltiečių pasiaiškinimus ir išvykdamas palinkėjo jiems nenustoti vilties.

Europos žydų būklė be vilties

Lietuvoje anksčiau gyveno gana didelis žydų skaičius, siekias 1/4 milijono arba 7-8 % visų gyventojų. 1942 m. vokiečių įvykdyto gyventojų surašymo duomenimis, žydų buvo likę 40.000 daugiausiai Vilniaus, Kauno ir Šiaulių ghetto. Iki vokiečių pasitraukimo šis skaičius sumažėjo iki keleto tūkstančių, o pačiomis pasakutinėmis dienomis žydai buvo ištisomis masėmis naikinami. Neapsirikime, tur būt spėdami, kad Lietuvos žydus vokiečiai išnaikino kuč ne iki paskutinio. Tie, kurie dabar yra Lietuvoje, susirinkę iš miškų ar grįžę iš Rusijos, nebesudaro jokio svaraus faktoriaus, galinčio turėti įtakos į būsimos Lietuvos ūkinę politiką ar gyventojų tarpusavio santykius. Trumpai, žydų klausimas Lietuvoje išnyko.

Tačiau ne tik Lietuvoje. Yra nuomonių, kad žydų klausimas išnyks ir visoje Europoje. Tuo klausimu įdomių sanprotavimų patiekia amerikiečių kariuomenės dienraščio "The Stars and Stripes" savaitinis iliustruotas priedas "Magazine" 1945 m. rugsejo 2 d. laidoje. Dienraščio nuolatinis korespondentas Richard Wilbur straipsnyje "Benamiai pabėgėliai", be ko kita, rašo: "Pergyvenę hitlerinę masinio naikinimo sistemą žydai vakarų Europoje, kurių bus apie 1.500.000, palyginti su 5.000.000 nužudytųjų, gyvena kontinente be jokios vilties. Daugelis pergyvenusiųjų, išėję iš Vokietijos koncentracijos stovyklų, nebeturi noro kovoti dėl savo likimo. Daugelis jų neteko šeimų ir namų. Daugelis rado savo namus ir įmones užimtas svetimųjų. Visur vyrauja Hitlerio legalizuotas antisemitizmas.

Vienintelė daugelio visko netekusių žydų viltis - tai išvykimas į Palestiną, jų tautinį žydinį, senai propaguojamą sionistų judėjimo. Net 2/3 vakarų Europos žydų sutinka tuojuo vykti į Palestiną. Vokietijos namų netekusiems /DP/ stovyklose gyvenanę žydai 90 % mieliau nori vykti į Palestiną negu likti vakarų Europoje.

Žydų agentūros imigracijos šefas Dobkin, grįžęs iš Müncheno konferencijos, kurioje dalyvavo 120 gyvų išlikusių Vokietijos žydų delegatų, pareiškė pasaulinėje sionistų konferencijoje Londone: "Oficiali Lenkijos telegramų agentūra kartas nuo karto praneša apie Lenkijoje nužudytus žydus - šiandieną po hitlerizmo nugalėjimo... Müncheno konferencijoje buvo skaitomas laiškas 800 Vengrijos žydžių, kurios buvo grįžusios į savo tėvynę, bet ragino likusius Vokietijos stovyklose nesukti jų pavyzdžiu... Kaip prieš kurį laiką Rumunijoje buvo paskelbta spėjama imigracija į Palestiną, per vieną naktį išregistravo 50.000... Aš mačiau žydus, kurie išėjo iš stovyklų, kad vykėtų į savo tėvynes, bet grįžo atgal į stovyklas, susidūrę su beviltiška žydų būkle jų senosiose tėvynėse."

Latvių Centrinis Komitetas

Rugsejo 9 d. buvo sudarytas Latvių Centrinis Komitetas. Jis yra nepartinė ir nepolitinė institucija, kuri rūpinsis anglų, amerikiečių ir prancūzų zonose gyvenančiais latviais. Tam reikaliui bus suorganizuoti šešių apygardų komitetai. Apygardos turi būti suorganizuotos iki lapkričio 1 d.

POLITINIŲ ĮVYKIŲ APŽVALGA

Mūsų reikalai Londono konferencijoje

Prėjusią savaitę visus lietuvius suseramino ir sukėlė įvairiausių gandy Sovietų užs.reik.komisaro Molotovo iškeltas užs. reik.min.taryboje Londone reikalavimas paskubinti sovietinių piliečių grąžinimą. Nors oficialiame komunikate kitokio formulavimo nebuvo, tačiau iš spaudos bei radijo komentary matyti, kad Molotovas sovietiniais piliečiais laiko tiek Baltijos valstybių tiek rytinės Lenkijos piliečius. Tuo reikalu jis buvo pateikęs tarybai ir atitinkamą rezoliuciją. Oficialus komunikatas pasitenkino konstatavimu, kad taryba svarstė sovietinių piliečių grąžinimo pagreitinimo klausimą.

Jau vien tik šitoksai oficialaus komunikato formulavimas leido spėti, kad taryba mūsų klausimu susitarimo nepasiekė. Šią nuomonę patvirtina United Press telegramų agentūra, kuri rugs.25 pranešė iš Londono, kad Rusijos pastangos jėga įvykdyti Baltijos valstybių bei rytinės Lenkijos piliečių "repatriaciją" galutinai nebepavykusios ir taryba baigusi diskusijas, nepadariusi formalaus nutarimo; daugumas užs. reik.min. pareiškė norą, kad visas reikalas toliau būtų sprendžiamas diplomatinio keliu /"The Stars and Stripes", Germany Edition, Volume 1, Number 175, 1945.9.26/.

Londono konferencija sunkiai susikalba

Rugs. 11 pradėjusi darbus užs.reik.min.taryba Londone, po pustrėčios savaitės darbo ir daugiau kaip po 20 posėdžių, negali pasigirti dideliais laimėjimais. Tėra susitarta dėl nuolatinio sekretariato įsteigimo ir dėl keleto kitų mažesnės politinės svarbos klausimų. Po ilgų diskusijų, kurių metu iškilo pirmieji priešingumai paskirų sąjungininkų pažiūruose, šiaip taip pavyko susitarti dėl komplikuočių taikos sutarties su Italija problemų. Galutinis kai kurių ginčytinų klausimų išaiškinimas /kolonijos, sienos/ buvo paliktas užs.reik.min.pavaduotojams. Pastarieji iki rugs.28 su jiemis pavestu uždaviniu buvo spėję susidoroti ir padarė tuo reikalu pranešimą užs.reik.min.tarybai. Taikos sutartis su Suomija bus sukėlusį mažiausiai ginčų, nes daugumas užs.reik.min.atstovaujamų kraštų nebuvo nė karo būklėje su Suomija, o jos vyriausybė visų laikoma demokratiniais pagrindais sudaryta.

Nesutarimai pradėjo reikštis, kai buvo prieita prie Balkanų problemų. Spaudos polemika, pradžioje sukusis apie klausimą, ar Balkanų vyriausybės reprezentatyvios ar ne, netrukus išvirto į abipusius - anglosaksų ir rusų - priekaištus dėl vakarų ir rytų blokų organizavimo. Nebuvimą sutarimo rodo taip pat faktai, kad buvo atmesti rusų reikalavimai reparacijų iš Italijos, Japonijos kontrolės tarybos sudarymo ar, pagaliau, lenkų ir Baltijos piliečių grąžinimo jėga ar kad nebuvo rasta bendros kalbos dėl amerikiečių projekto sutarptautinti Europos vandens kelius. Norėdami nors kiek sušvelninti būklę, anglosaksai padarė net nuolaidų, sutikdami pripažinti, su tam tikrais rezervais, ir dabartinę Vengrijos vyriausybę. Vis dėlto bendra nuomonė dar savaitės pabaigoje tebebuvo tokia pati: taryba išsiskirstys, nepasiekusi jokio

esminio susitarimo. Tačiau vertinti tarybos darbus ir nuopelnus dar per anksti - reikia palaukti, sekant prez. Trumano pareiškimu spaudos konferencijoje, baigiamojo komunikato!

Reformos Austrijoje

Nedidelė Austrija iki šiol gerokai kentė dėl suskaldymo į keturias okupacines zonas ir dėl nebuvimo visų sąjungininkų pripažintos centrinės vyriausybės. Rusiškosios Austrijos dalies vyriausybės galvos, kanclerio dr. Rennerio savaitės pradžioje Viencyje suaukta visų 9 provincijų atstovų konferencija baigėsi susitarimu, nors buvo ir nemažai pasiginčyta. Dr. Rennerio vyriausybė praplėsta, įtraukus į ją provincijų ir kitų partijų atstovus. Dabar jo vyriausybėje yra 4 tautiniai partiečiai /Volkspartei, anksčiau krikščionys demokratai/, 3 socialdemokratai ir 2 komunistai. Konferencija priėmė visą eilę rezoliucijų, kuriomis siekiama pilno krašto savarankumo ir net reikalaujama visų okupacinių kariuomenių atitraukimo. Laukiama, kad po viso šito praplėstoji dr. Rennerio vyriausybė bus pripažinta visų sąjungininkų kaip centrinė Austrijos vyriausybė.

Profesinių sąjungų kongresas Paryžiuje

Nors visi darbininkai turi bendrų interesų, tačiau rugs. 25 pradėjęs posėdžius Paryžiuje pasaulinis profesinių sąjungų kongresas įrodė esant tarp jų ir trynimosi. Amerikos darbo federacijos ir kasyklų darbininkų sąjungos nutarimas nedalyvauti Paryžiaus kongrese, motyvuojant nenoru sėdėti už vieno stalo su, pasak jų, vyriausybės kontroliuojamomis sovietinėmis profesinėmis sąjungomis, parodė, kur glūdi nesutarimai. Juos ypatingai užakcentavo Anglijos atstovas Citrine, iškeldamas klausimą, ar gali dalyvauti būsimoje pasaulinėje profesinių sąjungų organizacijoje, kurios statutą kongresas susirinko svarstyti, tokios profesinės sąjungos kaip Balkanų. Spaudos komentaruose buvo net išsitarta, kad ir profesinių sąjungų judėjime, panašiai kaip ir tautų santykiuose, kyla baimė dėl dviejų blokų atsiradimo: demokratinio ir komunistinio. Kongresas tebesvarsto statutą. Ateitis parodys, ar galima bus susilaukti sklandaus bendradarbiavimo tarp tokių skirtingų savo pažiūromis bei struktūra sąjungų, jeigu jos bus sujungtos, anot Citrine, ne gera valia, o paprasta balsų dauguma.

Vokietijos decentralizacija ir nacių šalinimas

Prieš kurį laiką Hesseno provincija buvo atskirta nuo Prūsijos. Dabar amerikiečių zona decentralizuojama tuo būdu, kad sudarytos Bavarijos, Baden-Württembergo ir Gross-Hesseno valstybės su savo vyriausybėmis ir įstatymo leidimo, administracijos bei teisimo galiomis. Taigi čia nučita priešingu keliu negu rusiškoje Vokietijos dalyje, kur formaliai iki Hitlerio režimo žlugimo išlikusios Saksonijos, Thüringijos ir kitos valstybės susilaukė centrinės vokiškos valdžios visai rusų žinioje esančiai zonai. Šalia decentralizacijos, amerikiečiai vykdo ir nacių šalinimą iš bet kurių pareigų. Gen. Eisenhowerio pareiškimu, joks naciis negalės turėti kito darbo, išskyrus fizinio darbininko. Tai savo mastu milžiniškas darbas, nes vien amerikiečių zonoje, kaip pranešta, laukiama greitu laiku iki 100.000 suimtų nacių, nekaltant apie masinius atleidimus.